

Slimme(re) Opsporing.

Een verslag van de ontwikkeling en pogingen tot implementatie van een handreiking voor efficiënte opsporing door de politie (2022)

I. Helsloot, P. van Lochem, C. Kijne (Crisislab)

Politiewetenschap 125

Thema: 1.10 Opsporing

Doelstelling:

Het ontwikkelen van een serie tips-and-tricks om efficiënter met de opsporingscapaciteit om te gaan en dan in de praktijk van een aantal researchteams kijken of de resulterende handleiding 'slimme opsporing' ook werkt.

Onderzoeksvragen:

Hoofdvraag

Zijn er bruikbare aanbevelingen te geven die ervoor zorgen dat de efficiëntie van politionele opsporing wordt bevorderd door optimalisatie van de bewijsverzameling.

Deelvragen

1. Is er wel een probleem, dat wil zeggen kan worden vastgesteld dat (inderdaad) structureel efficiëntere bewijsverzameling door de politie wenselijk en mogelijk is?
2. Kan op een praktisch bruikbare wijze worden beschreven wanneer er voldoende bewijs verzameld is?

Methoden van onderzoek

- actieonderzoek
- documentanalyses

Samenvatting

Dit bijzondere onderzoek komt voort uit de hypothese uit eerder onderzoek dat in de praktijk enerzijds overbodige bewijsverzameling plaatsvindt in de opsporing, terwijl anderzijds op sommige rechterlijke behoeftes geen antwoord wordt gegeven. Het heeft geleid tot een actieonderzoek waarin geprobeerd is om met hulp van concrete tips-and-tricks de wijze waarop de politie ten behoeve van de strafrechtelijke vervolging bewijs verzamelt, efficiënter te maken.

Het onderzoek kan opgesplitst worden in twee delen. In het eerste deel wordt onderzocht of kan worden vastgesteld dat structureel efficiëntere bewijsverzameling door de politie wenselijk en mogelijk is en zo ja, of er op een praktisch bruikbare wijze kan worden beschreven wanneer er voldoende bewijs verzameld is. Hiervoor is een analyse van vonnissen op het gebruik van bewijsmiddelen gemaakt. Daarnaast zijn inzichten gebruikt uit de wetenschappelijke literatuur, jurisprudentie en interviews met rechters om te komen tot een beschrijving van een 'slimme' werkwijze.

Het tweede deel is het actiedeel waarin geprobeerd is om de principes van slimme opsporing binnen verschillende recherche-onderdelen in het land te introduceren en bij de eerste periode van implementatie ervan te ondersteunen, door regelmatig aanwezig te zijn bij diverse werkoverleggen en beschikbaar te zijn voor vragen. De resultaten hiervan zijn in beeld gebracht door eigen observaties van het implementatieproces, door evaluaties van opsporingsonderzoeken met de betrokkenen vanuit politie en OM, door enquêtes onder de medewerkers en, voor de laatste pilot, bij twee districtsrecherches door een analyse van drie onderzoeken naar het aantal gebruikte bewijsmiddelen door de rechter. Om het uiteindelijke resultaat van de pilots te kunnen verklaren is gekeken naar in de literatuur bekende succesfactoren voor de implementatie van oplossingen voor organisatieproblemen.

Resultaten

Dat een efficiëntere politionele opsporing wenselijk is, lijkt niet ter discussie te staan: het politieopsporingsapparaat is zwaar belast, zodat niet alle misdrijven onderzocht kunnen worden. Dit vraagt om de opsporingscapaciteit optimaal in te zetten. Uit eerder onderzoek blijkt dat rechters lage percentages van het aantal aangeleverde bewijsmiddelen gebruiken. Dit suggereert dat ook op het aspect bewijsverzameling er een efficiëncyslag te maken is. Om hier werk van te maken hebben de onderzoekers een serie principes geformuleerd die politiemensen in hun dagelijkse praktijk zouden moeten helpen bij slimme opsporing. De principes zijn of juridisch, of voor leidinggevenden of voor rechercheurs.

Deze principes zijn in de vorm van een toegankelijke handreiking gepresenteerd. Het gaat om aanbevelingen als: voor een veroordeling is een bewijsminimum nodig dat wil zeggen één hoofdbewijs met één steunbewijs. Presenteer die ook als zodanig. Of: Denk procesmatig vooruit. Organiseer tijdig betrokkenheid van weeg- en stuurgroep en/of openbaar ministerie bij voortgangsbepalingen. En: organiseer een kwaliteitscontrole op het verrichte onderzoek.

In het rapport wordt vervolgens uitvoerig verslag gedaan hoe er binnen vier verschillende recherche-onderdelen pogingen zijn gedaan om de handreiking toe te passen. Bij de eerste drie teams bleken deze niet succesvol. In het vierde team is het wel gedeeltelijk gelukt. Al bleek het daadwerkelijk opvolgen van de aanbevelingen uit de handreiking lastig te zijn voor de betrokkenen, ondanks de goede wil, rationele instemming met en tussentijdse aandacht voor de principes van slimme opsporing. Cruciaal is dat er voor betrokkenen binnen de zaak geen incentive is om het effect op de bredere 'caseload' mee te nemen in capacitaire afwegingen. Omgekeerd zijn alle principes wel ten minste eenmaal toegepast en helpen ze volgens respondenten om de werkdruk beheersbaar te houden.

Het rapport sluit af met een poging tot analyse van de implementatiepogingen. Volgens de onderzoekers is het, ondanks de gebrekkige successen, alsnog mogelijk om tot een efficiëntere politionele opsporing te komen door van het gebruik van de opgestelde handleiding. Dat vraagt wel om een aantal voorwaarden: een urgentiegevoel bij de leidinggevenden, directief leiderschap en een beter en gedeeld begrip in de gehele strafrechtketen over wanneer er nu wel of niet voldoende bewijs is om iemand te veroordelen.